

Ördög Ferenc kutatói arcképe nem lenne teljes, ha nem szólnánk a tudományos közéletben vállalt feladatairól is. Csupán két momentumra utalva ezúttal: a Magyar Nyelvtudományi Társaság Választmányának 1965 óta volt hűséges tagja, s megalapításától elnöke a Pais Dezső-emlékérmét és -díjat odaítélő bizottságnak. A díjat Zala megye éppen az ő kezdeményezésére alapította egykori nagy szülöttjének, a nyelvész akadémikus Pais Dezsőnek az emlékére, s adományozza azt egy-egy kimagasló nyelvész életpálya rangos elismeréseként azóta is. Hogy a díj az arra legméltóbbak elismerésévé vált – Ördög tanár úr maga is elnyerte a kitüntetést –, arról az általa szerkesztett, a legutóbbi Pais-emlékülés anyagát és a Pais-díjasok sorát bemutató kötet is hű képet nyújt. A Pais-díj mostantól nem csupán Pais Dezsőnek, de a méltó utódnak, Ördög Ferencnek, az MTA doktorának emléket is örizni fogja a jövőben.

Ördög tanár urat őszinte, szívből jövő tenni vágyás, kötelességérzet, nagy munkabírási és szorgalom, segítőkészség, megbízhatóság, széles körű tudás és szerénység, jó kedély és emberség jellemezte. Tudása és embersége egyaránt példát adott, és egyaránt hiányozni fog mindnyájunknak.

Tisztelt Tanár úr! Kedves Feri bácsi! Isten Veled, nyugodj békében!

FARKAS TAMÁS
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bíró Ferenc 70 éves*

Kedves Ünnepekt, tisztelt Kollégák! Igen nagy megtiszteltetés a számomra, hogy a Magyar Nyelvtudományi Társaság, valamint annak Névtani tagozata, továbbá az Eszterházy Károly Főiskola nevében köszönhetem Bíró Ferenc tanár urat, vagy ahogyan magunk közt szólítani szoktam, Feri bátyámat 70. születésnapja alkalmából. Emlékezetes pillanat számomra, amikor majdnem pontosan 20 évvel ezelőtt, 1995 szeptemberében az egri tanárképző főiskola dísztermében a gólyáknak szóló tájékoztatón Bíró Ferenc tanár úr mondta el a magyar nyelvészeti tárgyakkal kapcsolatos tudnivalókat, s rögtön utána fel is lehetett iratkozni az ő szemináriumaira. Derűs, kedves, nyugodt személyisége azonnal szimpátiát ébresztett bennem, és jelentkeztem a fonetikaórájára. Később dialektológiát, névtant, nyelvtörténetet hallgattam tőle. Nem véletlenül kezdtem laudációmát ezzel a személyes élménnyel, hiszen Bíró tanár úr pályáját mindvégig két fő irány jellemezte: az egyik a szülőföld nyelvének (mindenekelőtt helyneveinek) gyűjtése és kutatása, a másik pedig a tanítás, az oktatás-nevelés.

A szülőföld az Alföldet, a Nagy-Sárrét délkeleti felét jelenti, hiszen Bíró Ferenc Körösladányban született, 1945-ben. 1965–1969 között az Egri Tanárképző Főiskola magyar–orosz szakos hallgatója volt. Pályája kezdeti szakaszában az oktatás-nevelésé volt a fő szerep, tanári munkáját még főiskolásként, a Körösladányhoz közeli Mezőberényben kezdte, ahol 1972-ig tanított. Közben, 1971–1973 között az Eötvös Loránd Tudományegyetemen egyetemi oklevelet, később doktori fokozatot szerzett. 1972 és 1976 között

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasó ülésén, 2015. november 17-én.

szülővárosában tanított a Tüköry Lajos Általános Iskolában, ahol a magyar szakosok munkaközösségének a vezetője volt. Már ekkor komoly szakmai sikereket ért el, hiszen szakmai versenyek járási, megyei és országos győzteseinek és helyezetteinek a felkészítő tanára volt. 1976–78-ig a ladányi Petőfi Sándor Művelődési Ház igazgatója volt, közben középiskolai tanárként is dolgozott esti tagozaton. 1978–79-ig a közeli Ecsegfalván általános iskolai tanár, majd 1979–85-ig a Kulich Gyula Középiskola Fiúkollégiumának tanára Békéscsabán. Mindez sokszínű pedagógiai tapasztalatot jelentett számára, azonban közben szakadatlanul gyűjtötte az ottani helyneveket.

1985-ben fordulat következett a pályáján: az akkori Ho Si-Minh Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének vezetője, Fekete Péter adjunktusi állást ajánlott neki. Főiskolai oktatómunkája mellett Körösladány, Köröstarcsa és Mezőberény élő és történeti helyneveit gyűjtötte össze és dolgozta föl. 1991-ben már főiskolai docens az akkor már Eszterházy Károly nevét viselő tanárképző főiskolán. 1993-tól az évtized végéig a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének országos és határon túli magyar nyelvjárásgyűjtésén évente két alkalommal hallgatói csoportok vezetője volt. 1996-ban védte meg az Eötvös Loránd Tudományegyetemen kandidátusi értekezését, melynek címe Mikrotoponimák helynévalkotó lexémái. Ezután (1997-ben) kapta meg főiskolai tanári megbízását.

Mindeközben a szülőföld iránti elkötelezettsége töretlen: legjelentősebb publikációi Körösladány, Köröstarcsa és más Békés megyei településekhez köthetők. 1999–2000 között ő szerkeszti a Körösladányi hely- és népismereti dolgozatok három számát. Ugyanakkor érdeklődési köre kiterjed szociolingvisztikai, dialektológiai és nyelvtörténeti témákra is. Tudományos teljesítményét jól jellemzik a publikációs adatok: négy önálló kötete, több mint félszáz tanulmánya, számos recenziója mellett jelentős könyvek szerkesztője, valamint fontos hazai és nemzetközi konferenciák aktív előadója. A 2000-es években számos doktori cselekményben vett részt mint bíráló vagy bizottsági tag. Monográfiái megmutatják fő érdeklődési területeit: Körösladány helynevei (1999), Nyelvi-tipológiai vizsgálatok Körösladány helynévrendszerében (2002), Köröstarcsa helyneveinek tára és rendszere (2004), Felsőnyárad nyelvjárása a 20. század végén (2011). Több tudományos közleményében foglalkozott a személynevekkel is (Személynevek Körösladány földrajzi neveiben, Körösladány 18. századi keresztnevei, Többelemlő személynevek a 18. századi Tiszaszőlősen, Háromtagú személynévkapcsolatok a 18. századi Körösladányban stb.). Szociolingvisztikai tárgyú cikkei is jelentek meg (Egri szakmunkástanulók megszólításformái, Adalékok a magyar nyelv csehországi helyzetéhez és állapotához, Megszólításformák Heltai Gáspár Dialógusában, Prágai magyar fiatalok nyelvhasználata a világhálón stb.). A népnyelvi bűvárlatok természetesen terelik a kutatót a dialektológiával való foglalkozás felé: Bíró Ferenc több nyelvjárási témájú cikk szerzője is (Nyelvjárási jelenségek Körösladány helyneveiben, Nyelvjárási, nyelvhasználati jellegzetességek Felsőnyáradon, Mai palóc nyelvjárásának igeragozásának jellemzői stb.). Nagyon megtisztelő számomra, hogy tanítványként több cikk, valamint monográfia megszületésében is segídek lehettem, a nyelvtudományi kutatás sok csínját-bínját a közös munkálkodás során sajátítottam el.

Bíró tanár úr külföldön is dolgozott: 2000 és 2006 között a budapesti Nemzetközi Hungarológiai Központ, illetve a Balassi Bálint Intézet fő- és részmunkaidős közalkalmazottja, ugyanakkor a prágai Károly Egyetem Magyar Filológiai Tanszékének egyetemi docense volt. Közben, 1999–2004-ig a Személy- és helynévvizsgálatok Magyarország keleti régióiban című OTKA-pályázat témavezetője volt, amelynek keretében jelentős

monográfiákat is megjelentetett. Prágából hazatérve folytatta főiskolai oktatómunkáját, valamint egyre aktívabban vett részt a tehetséggondozásban, több, előkelő helyezést elért OTDK-dolgozat témavezetője volt.

Ez utóbbi tény mindennél jobban megvilágítja Bíró Ferenc munkásságának a lényegét: tanár és tudós, tudós és tanár. A kettő sosem volt szétválasztható pályáján: fiatal tanárként is gyűjtötte, feldolgozta szülőföldje nyelvi kincseit, főiskolai oktatóként pedig mindig nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy hallgatóival kiváló kapcsolatokat ápoljon, felfedezze, kutatómunkára buzdítsa a tehetségeket. Őszinte kíváncsisággal és szeretettel fordult mindig diákjai felé, magam is személyesen tapasztaltam, hogy Bíró tanár úrral mindig lehetett beszélgetni, tőle mindig lehetett segítséget kérni. Oktatói munkájára a rendkívüli igényesség, alaposság, a tudomány alázatos tisztelete jellemző. Ugyanakkor a felsőoktatásban sem felejtette el soha, hogy tanárként példaképnek is kell lennie: emberi, erkölcsi kvalitásai mindig mintául szolgáltak hallgatóinak. Azt kívánjuk őszinte szívvel, hogy ez a példa még sokáig fennmaradjon: jó egészséget, további termékeny éveket az ünnepeltnek!

KALCSÓ GYULA
Eszterházy Károly Főiskola

Hőnyi Ede 80 éves*

Tisztelt Ünnepelt, tisztelt Előadó, tisztelt Megjelentek!

A mai napon azért gyűltünk össze, hogy megünnepeljük Hőnyi Ede 80. születésnapját. A laudációnak tartalmaznia kell az ünnepelt életrajzát is. Ezért megemlékezésemet evvel kezdem.

Hőnyi Ede Rákoshelyen (ma Budapest) született 1935. augusztus 29-én, a mohácsi vész napján. Apja földmérőmérnök (geodéta), anyja háztartásbeli. Két házasságából egy-egy fia született. Felesége: Stephanides Éva angol nyelvész, főiskolai docens.

Középiskoláit a Ciszterci Rend budai Szent Imre Gimnáziumban kezdte. Érettségit az államosított jogutód József Attila Gimnáziumban tett (1953). Egyetemre nem vették fel, így földmérőmérnökök mellett figuráns, majd a Széchényi Könyvtárban altiszt (könyvtári segéderő) lett (1953–1955). Napi 8 órás kartográfiai szaktanfolyamot végzett 1955–56-ban.

1957-től a Kartográfiai Vállalatnál térképrajzolóként kezdte, majd végigment a ranglétrán (bakától a tábornokig). Szerkesztő, ellenőr, irányító és felelős szerkesztő, majd kiadói osztályvezető (16 évig), végül főszerkesztő lett. Belépett a kartográfusok és a geodéták egyesületébe, továbbá a földrajztudományi, majd a nyelvtudományi társaságba. Meghívott előadóként – rövid ideig – az ELTE Térképtudományi Tanszékén is tanított.

Térképészként főleg várostérképek, továbbá falitérképek, térképes levelezőlapok és különféle atlaszok készítésével foglalkozott. Legjelentősebb munkája az általános iskolák számára készített Képes Történelmi Atlasz, amelyet 20 éven keresztül kötelezően használtak az ország összes általános iskolájában. (Hozzávetőleg kétmillió példányban jelent meg.)

*Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasó ülésén, 2015. december 10-én.